

ZAPISNIK

Sa 49. sjednice Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport Skupštine Crne Gore 26. saziva, koja je održana 12. juna 2020. godine

Sjednica je počela u 10:05 časova.

Predsjedavao je mr Radule Novović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali članice/ovi Odbora: mr Branka Tanasijević, mr Aleksandra Vuković, Nela Savković Vukčević (zamjena za poslanika Bogdana Fatića, shodno članu 65 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore), Andrija Popović, mr Ervin Ibrahimović, Aleksandra Vujičić i dr Budimir Aleksić.

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

U svojstvu zainteresovanih poslanika, shodno članu 55 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, sjednici su prisustvovali Nikola Rakočević i Goran Radonjić.

Kao uvodničari, prisustvovali su: Veljko Tomić, generalni direktor Direktorata za opšte srednje, srednje stručno i obrazovanje odraslih u Ministarstvu prosvjete, dr Dragutin Papović, poslanik i saradnik u nastavi na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore, Slobodan Simović, potpredsjednik Saveza udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore i Miloš Vukanović, savjetnik u Centru za građansko obrazovanje.

Sjednici su, takođe, prisustvovali: predsjednik Nacionalnog savjeta za obrazovanje Crne Gore Đorđe Borozan, profesor na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore dr Živko Andrijašević, pomoćnik direktora Zavoda za školstvo Radovan Popović, saradnik u nastavi na Filozofskom fakultetu dr Adnan Prekić, direktorica Gimnazije „25.maj“ – Tuzi Miliana Dabović, direktor Srednje mješovite škole u Golubovcima Zoran Klikovac, direktor Srednje pomorske škole u Kotoru Veljko Botica, direktor Srednje mješovite škole „Vuksan Đukić“ u Mojkovcu Dejan Vuković, direktorica OŠ „Radojica Perović“ Mirjana Bošković, profesor istorije u Gimnaziji „Slobodan Škerović“ Igor Radulović, savjetnik u Kabinetu predsjednika Vlade Crne Gore Ilija Mugoša, izvršni direktor Centra za demokratsku tranziciju Dragan Koprivica i Andrija Klikovac.

Sjednica je posvećena temi: „Izučavanje i promocija antifašizma u obrazovnom sistemu Crne Gore“

Otvarajući sjednicu, **predsjednik Odbora Radule Novović** je ukazao na činjenicu da upotreba pojma antifašizam ne gubi na aktuelnosti u 21. vijeku, ta da, u današnjem značenju, antifašizam predstavlja opoziciju stavovima i akcijama desnih ekstremističkih stranaka i pokreta odnosno duboko humanističko opredjeljenje sa vjerom u čovjeka, slobodu i ravnopravnost. Podsjetio je na definiciju pojma, prema kojoj antifašizam označava organizovanu borbu protiv fašizma, politički pokret protiv fašističke ideologije i da smatra da je njegovo najljepše značenje ono koje se odnosi na slobodarstvo i naprednost, u opštem smislu. Nadalje, kazao je da antifašizam iza sebe ima priču

staru stotinjak godina i da je predstavljao žestoko protivljenje italijanskom desničarskom režimu Benita Musolinija. Dakle, ovaj pokret je utemeljen na najširim demokratskim osnovama i na negaciji bitnih ideoloških postavki italijanskog fašizma i njemačkog nacizma i vremenom je prerastao u državnu politiku mnogih zemalja. Međutim, iako je ovaj pokret odnio pobjedu u Drugom svjetskom ratu, prijetnja od fašizma nije nestala, jer u poslijeratnoj Evropi pojam antifašizam postaje višeznačan i često određen konkretnom političkom situacijom. U zapadnoevropskim demokratijama antifašizam postaje ideološki temelj za dosljedno suprotstavljanje svim oblicima rasizma, ksenofobije i antisemitizma. U istočnoevropskim zemljama antifašizam postaje pojam koji podrazumijeva svaku djelatnost komunističkih režima, pa se tako povezuje sa komunističkom ideologijom i praksom i mijenja svoju bazičnu poruku.

U nastavku uvodnog izlaganja, predsjednik Odbora se osvrnuo na obrazovni sistem Crne Gore i izučavanje antifašizma u okviru izvođenja nastave za predmet Istorija, u osnovnim i srednjim školama, uz konstataciju da se u udžbenicima za ovaj predmet posebno ističe uloga i značaj antifašističke borbe na prostoru Crne Gore, a učenicima se ukazuje na značaj njegovanja antifašističke ideje za razvoj države Crne Gore. Takođe, osvrnuo se na obaveznu lekturu u okviru nastavnog predmeta Crnogorski–srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost, koji promovisu antifašizam kao univerzalnu vrijednost. U vezi sa navedenim, podsjetio je da je 12. juna 1929. godine rođena Ana Frank, Jevrejka, koja je za 13. rođendan na poklon dobila dnevnik koji će ući u istoriju. Poslijeratne generacije đaka u Crnoj Gori su odrastale uz knjigu Dnevnik Ane Frank, koje je i danas na spisku obavezne lektire za VIII razred osnovne škole. Ta činjenica ukazuje da tema antifašizma u današnjoj Crnoj Gori, kao što je i uvijek bilo, izaziva potrebu za izražavanjem posebnog saosjećanja sa stradalnicima i progonjenima i čuvanjem od zaborava priče o njihovim žrtvama i stradanjima. Nadalje, podsjetio je i na zbirku pripovijedaka „Rani jadi“ Danila Kiša, koja je obavezna lektira u prvom razredu gimnazije. Predsjednik Odbora je uvodno izlaganje zaključio porukom da je stradanje miliona nedužnih ljudi, čiji je jedini grijeh bio to što su pripadali jednoj naciji ili religiji, opomena i zavjet mladim generacijama da nastave da stvaraju bolji svijet. Stoga, s ponosom možemo reći da Crna Gora nije dio te priče i da na takvom putu treba da i da ostane.

Generalni direktor Direktorata za opšte srednje, srednje stručno i obrazovanje odraslih u Ministarstvu prosvjete Veljko Tomić je, u uvodnom izlaganju, pohvalio inicijativu Odbora za održavanje predmetne sjednice, ističući da obrazovni sistem Crne Gore njeguje i podržava antifašizam, kao temelj demokratije, osnov društvene jednakosti i pravičnosti. U vezi sa navedenim, ukazao je na ciljeve propisane Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, u skladu sa kojim obrazovanje i vaspitanje obezbjeđuju mogućnost za svestrani razvoj pojedinca, bez obzira na pol, životno doba, invaliditet, socijalno i kulturno porijeklo, nacionalnu i vjersku pripadnost i tjelesnu i psihičku konstituciju, kao i razvijanje svijesti i sposobnosti za očuvanje i unapređenje ljudskih prava, pravne države, prirodne i društvene sredine, multietničnosti i različitosti. Takođe, istakao je da se učenicima, u toku školovanja, omogućava sticanje znanja o različitosti i kulturnim identitetima i promoviše se kultura mira i nenasilja i spremnost za poštovanje drugih.

U nastavku, osvrnuo se na izučavanje antifašizma odnosno osnova za njegovo razumijevanje u obrazovnom sistemu Crne Gore, nastavne planove predmeta Poznavanje društva u četvrtom i petom razredu osnovne škole i predmeta Istorija u osnovnoj školi, srednjim stručnim školama i gimnaziji, zaključno sa obrazovno-vaspitnim ishodima učenja na kraju svake školske godine. Dakle, izučavajući nastavni predmet Istorija u osnovnoj školi, u okviru obrazovno-vaspitnih ishoda, navodi se da će učenik na kraju školovanja moći da objasni stanje na svjetskoj i evropskoj pozornici od Prvog svjetskog rata, do početka Drugog svjetskog rata, kao i da objasni ulogu Crne Gore i Jugoslavije u Drugom svjetskom ratu. Kada je riječ o nastavnom programu za gimnazije, u okviru izučavanja nastavnog predmeta Istorija, istakao je da se, u obrazovno-vaspitnim ishodima, navodi da će učenik, na kraju školovanja, moći da prepozna karakter revolucije u Jugoslaviji, u kontekstu antifašističke borbe u svijetu, dok će u srednjim stručnim školama, učenik moći da objasni prilike u svijetu, Evropi i na Balkanu između dva svjetska rata. Takođe, napomenuo je da je učenicima osnovnih i srednjih škola omogućeno da ovu tematiku izučavaju kroz izborni predmet Istraživanje humanitarnog prava i kroz nastavu jezika i književnosti, kao i u okviru vannastavnih aktivnosti, dok se nastavnicima nude različiti programi stručnog usavršavanja koji utiču na kvalitet izučavanja i promociju antifašizma u obrazovnom sistemu. Na kraju, kazao je da je naš obrazovni sistem spreman za proširenje tema za koje se utvrdi da je potrebno dodatno obrađivati, kako bi unaprijedili svijest omladine, vezano za poštovanje tekovina antifašizma.

Poslanik i saradnik u nastavi na Univerzitetu Crne Gore dr Dragutin Papović je, u uvodnoj riječi, podsjetio da organizovanje predmetne sjednice predstavlja kontinuitet bavljenja Skupštine Crne Gore ovom značajnom temom, s obzirom na to da je ovo, već, četvrta godina kako se organizuje diskusija na ovu temu. Osvrnuo se na nedavna dešavanja, u vezi sa skrnavljenjem i rušenjem spomenika organizatorima Trinaestojulskog ustanka na Ravnom laz u Piperima, pa je postavio pitanje da li su država i institucije obrazovnog sistema uradile dovoljno da do takvog događaja ne dođe. Sa druge strane, mišljenja je da neznanje o antifašizmu ne znači da će neko postati zagovornik fašizma ili da su to posljedice nedovoljnog izučavanja u školama, iz razloga što bi analizom ishoda učenja završnih razreda osnovne i srednje škole, nastavnih planova i programa za istoriju, kao nastavni predmet, pronašli jasne i precizne stavove da je antifašizam, zaista, najveća civilizacijska vrijednost i da ga, kao takvog, treba izučavati kroz nastavne sadržaje u školama. Ukazao je na činjenicu da udžbenici prate ono što je predviđeno nastavnim planovima i programima u školama i da putem konkretnih poruka i sadržaja afirmišu antifašizam, pa smatra da navedeni događaj predstavlja svjesni akt, a ne ishod neznanja. Takođe, ocijenio je da se, kroz ishode učenja pojedinih predmeta, može zaključiti da nema prostora za relativizaciju pojma antifašizam, pa smatra da problem nijesu nastavnici, niti način izvođenja nastave. Nadalje, mišljenja je da, u proteklom periodu, nije organizovano dovoljno skupova posvećenih ovoj temi, koji bi ukazali na značaj antifašizma putem otvorene i jasne diskusije predstavnika naučnih i obrazovnih institucija. Na kraju, zaključio je da se antifašizmu, kroz nastavu i vannastavne aktivnosti, mora posvetiti više pažnje, odnosno da je potrebno podstaći nastavnike i profesore da, pored udžbeničkih sadržaja, kroz druge aktivnosti dodatno objasne i ukažu na značaj antifašizma.

Potpredsjednik Saveza udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore Slobodan Simović se, na početku svog izlaganja, takođe, osvrnuo na sknavljenje spomenika organizatorima Trinaestojulskog ustanka u Piperima, podsjećajući na jednu Balzakovu misao da „čovjek u ljubavi ima granica, ali u mržnji nema“. U vezi sa tim, ukazao je na važnost očuvanja kulturno-istorijskog nasljeđa i podsjetio na raniju inicijativu predstavnika SUBNOR-a, kojom su predložili Ministarstvu prosvjete i školskim kolektivima organizovanje ekskurzija i posjeta kulturno-istorijskim spomenicima, kako bi đaci upoznali i istinski zavoljeli svoju zemlju. Takođe, mišljenja je da su rad i stvaralaštvo u Crnoj Gori nedovoljno zaštićeni i da imamo značajan, odnosno, zabrinjavajući procenat omladine koja razmišlja i želi da napusti svoju zemlju. Međutim, prioritetno je da današnja pokoljenja shvate da je Crne Gora nastala i opstala zahvaljujući duhu i moralnoj snazi i da samo na tim vrijednostima može da bitiše i da se preoblikuje u građansku i modernu evropsku državu, iz koje omladina neće odlaziti. Dakle, sa omladinom u školama i na fakultetima bi se trebalo povezati i ukazati im na opasnosti pluralizma, koji je zahvatio i antifašizam i gotovo sve oblasti društva

U nastavku, podsjetio je na osnovnu definiciju antifašizma, koji predstavlja borbu protiv nepravde, kao i da bi najveća greška bila ako bi mladi ljudi smatrali da je opasnost od fašizma prošla, iz razloga što, prema njegovom mišljenju, fašizam nije prošao, već se samo prilagođava trenutnim pravilima i aktuelnim okolnostima. Takođe, ukazao je na velike socijalne razlike koje su evidentne u naše društvo, što smatra lošim, jer sloboda, bez socijalne pravde, ne postoji. Na kraju, zaključio je da je najteže promijeniti čovjeka odnosno njegov moral, ali i da bez moderne škole, nema ni moderne države, niti modernog društva, kao i da bi se, na nivou cijelog društva, trebalo povezati i podstaći djecu i omladinu da, kroz češće posjete kulturno-istorijskim spomenicima, upoznaju i prihvate svoju državu i zavole je.

Savjetnik u Centru za građansko obrazovanje Miloš Vukanović je predstavio rad, stavove i preporuke CGO-a, u oblasti jačanja antifašističkog obrazovanja u Crnoj Gori, uz podsjećanje da su oni i ranije ukazivali na nedostatke našeg obrazovnog sistema u izučavanju antifašizma, kao i da su sprovedli analizu i objavili brošuru „*Antifašizam u Crnoj Gori – između političkog trenda i obrazovne politike*“, koja predstavlja presjek stanja nastavnih planova i programa, kao i usvojenog znanja naših studenata. Takođe, podsjetio je da su Ministarstvu prosvjete uputili inicijativu za unapređenje nastavnog procesa koji se odnosi na temu antifašizma i antifašističkog nasljeđa, u cilju sprečavanja širenja vaninstitucionalnog osporavanja antifašizma, koja je načelno prihvaćena i da u narednom periodu očekuju sastanak sa predstavnicima Ministarstva.

U vezi sa temom predmetne sjednice, osvrnuo se na sadržaj nastavnih planova i ishode učenja u osnovnim i srednjim školama i naveo da primarni društveni katalizatori ambivalentnog odnosa prema Drugom svjetskom ratu, njegovom ishodu, periodu komunističke Jugoslavije, a samim tim i antifašizmu i antifašističkom nasljeđu, su vaninstitucionalni i nenaučni revizionizam, a evidentan je i nedostatak jasne i efektivne državne politike u promociji antifašističkog nasljeđa, te da to kreira već ozbiljne i zabrinjavajuće posljedice kojima svjedočimo. Nadalje, istakao je da istraživanje CGO-a iz 2017. godine ukazuje na vrlo nizak stepen znanja studenata o antifašizmu, što otvara

pitanje nedostataka i neusklađenosti obrazovnog sistema. U vezi sa navedenim, pojasnio je da učenici završnih razreda osnovnih škola, o istorijskim događajima koji su oblikovali savremeno društvo, znanje formiraju kroz samo trideset časova godišnje, dok učenici srednjih stručnih škola izučavaju hiljadugodišnju istoriju čovječanstva, u okviru koje je i tema antifašizma, u samoj jednoj godini, dok je nešto bolja situacija u gimnazijama. U nastavku, izjavio je da pored očiglednih nedostataka organizacionog, sadržajnog i metodološkog pristupa istorijskom obrazovanju, naš obrazovni sistem, prilikom istraživanja i promocije antifašizma, preskače nekoliko ključnih faktora, i to: suštinski, sadržinski, lični, državni i relativizacijski. Međutim, rješenja nijesu jednostavna, pa im treba sistemski pristupiti, na nivou državne politike i obrazovnog procesa. Na kraju, zaključio je da je neophodna reforma nastavnog predmeta Istorija, uz sadržajno i metodološko usklađivanje sa savremenim potrebama učenika, kao i kontinuirana izgradnja kapaciteta nastavnog kadra i kreiranje pomoćnog nastavnog materijala. Konkretno, lekcije u udžbenicima se moraju adekvatno adresirati, kroz multiperspektivni pristup zasnovan na analizi izvora i potrebno je obezbijediti nastavu na lokalitetima, saradnju sa muzejima i nastavu o lokalnom antifašističkom nasljeđu, kao i druge vidove praktične nastave.

Članica Odbora Branka Tanasijević se, u svom izlaganju, osvrnula na učešće žena antifašista i na trag koji su ostavile u istoriji Crne Gore, kako bi na taj način skrenula pažnju prisutnim učesnicima da su žene, jednako kao i muškarci, dale značajan doprinos u borbi protiv fašizma. Konstatovala je da je crnogorska žena, zbog svoje posebnosti, bila vjekovna inspiracija slikara, pjesnika, književnika, putopisaca, pa je o njoj pisano kao o ženi od kamena, ljepotici, ratnici, sestri, nježnoj majci, koja je odgajala neustrašive ratnike, a bile su hrabre, dostojanstvene, uporne i samosvjesne čak i u borbi za oslobođenje. Takođe, podsjetila je da je odziv žena u borbama bio izrazit, tako da je 13. jula 1941. godine u oružanoj borbi učestvovalo njih 2.546, od čega je poginulo 483. Tokom rata, kroz neprijateljske logore i zatvore prošlo je 12.108 žena, a strijeljano, ili obješeno 1.745, dok od 91 žene narodnih heroja Jugoslavije, njih osam su bile Crnogorke i o njima se i danas piše sa beskrajnim poštovanjem, jer su svoje živote ostavile za slobodu. Da bi se antifašistički pokret u Crnoj Gori organizovao, u oktobru 1943. godine upućen je proglas da i žene uzmu učešće u završnoj etapi borbe za konačno oslobođenje zemlje. U vezi sa navedenim, istakla je da su antifašističke vrijednosti univerzalne i predstavljaju jedan od osnovnih elemenata vrijednosnog sistema, koji od rane mladosti treba prihvatiti. Poslanica Tanasijević je zaključila da je Crna Gora na pravom putu sve dok stoji na temeljima antifašizma, a danas je, više nego ikada, potrebno da čuvamo ove vrijednosti, jer su one osnova i demokratije i ljudskih prava. Iz navedenih razloga, smatra da je obaveza obrazovnog sistema da postavi valjane osnove kako bi buduće generacije čuvale vrijednosti antifašizma još uspješnije nego do sada.

Član Odbora Andrija Popović je, u uvodnom izlaganju, naglasio da antifašizam ne treba posmatrati samo iz perspektive prve polovine XX vijeka, već treba razvijati svijest da tekovine antifašizma njegujemo i danas, kroz svakodnevno djelovanje, a naročito u obrazovnom sistemu Crne Gore. Međutim, upitno je, ne samo pitanje znanja o antifašizmu, već i njegova primjena u našem društvu. U vezi sa navedenim, istakao je da su vrijednosti antifašizma temeljne vrijednosti

razvoja zdravog društva, a njihovo zanemarivanje nas samo može ustremiti na pogrešan put, podsjetivši da je današnja Crna Gora nastala, upravo, na temeljima antifašističke borbe tokom Drugog svjetskog rata. Nadalje, poslanik Popović je kazao da fašizam predstavlja stalnu opasnost, pa je potrebno raditi na izgradnji kapaciteta građanskog i demokratskog ambijenta, kroz afirmaciju principa tolerancije, društvene odgovornosti i solidarnosti. U odnosu na obrazovni sistem, istakao je da učenje, posredstvom činjenica i kritičkog mišljenja, uz podsticanje dijaloga, predstavlja koncept koji mora naći mjesto u školama. Tema antifašizma u udžbenicima prati hronologiju razvoja antifašističkog pokreta, kako u svijetu, tako i na prostoru bivše Jugoslavije, pa se učenicima jasno predočava važnost antifašizma za razvoj Crne Gore. Nadalje, osvrnuo se na činjenicu da veliki broj škola nosi imena zaslužnih narodnih heroja i antifašista ali da učenici o tome nemaju dovoljno razvijenu svijest. Na kraju, zaključio je da savremeni antifašizam mora biti u službi demokratske, građanske i liberalne Crne Gore i da takav antifašizam, uz neprolazne vrijednosti Trinaestojulskog ustanka, mora biti vrijednost koja će se afirmirati u cijelom svijetu.

Članica Odbora Aleksandra Vuković se osvrnula na ulogu Antifašističkog fronta žena i Komunističke partije Jugoslavije, koja je bila jedina politička organizacija koja je uključivala žene, što je bilo veoma značajno za emancipaciju u tradicionalnom modelu društva u kome su živjele. U odnosu na temu predmetne sjednice, ukazala je činjenicu da današnje generacije žive u doba slike i da je teško do učenika doprijeti tekstualnim porukama i obimnim lekcijama, pa je predložila da fotografijama narodnih heroja pokažemo da je antifašizam i u današnjem vremenu stil života, otpor, borba i nepristajanje. Dakle, predložila je da, učenicima u osnovnim i srednjim školama, jasnim i kratkim porukama odnosno slikom, pokažemo ko su bili nosioci antifašizma i šta je antifašistička borba podrazumijevala. U vezi sa navedenim, mišljenja je da obrazovni sistem treba prilagoditi potrebama savremenog doba i ovu borbu učenicima približiti kroz fotografije u udžbenicima, televizijske emisije i druge manifestacije.

Član Odbora Budimir Aleksić je ukazao na problematičnost selektivnog pozivanja pojedinih medija koji prate rad predmetne sjednice, uz primjedbu da ima informaciju da određeni mediji nijesu blagovremeno upoznati sa održavanjem sjednice Odbora. Takođe, iznio je primjedbu na račun nepozivanja određenih historičara i akademika koji su dali značajan doprinos u izučavanju teme Drugog svjetskog rata i antifašizma u Crnoj Gori, kao i zbog prisustva šefa poslaničkog kluba Demokratske partije socijalista, dok na sjednicu nije pozvan šef najveće opozicione partije. Takođe, prema njegovom mišljenju, neobično je da se na sjednici Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport govori o ovoj temi, koja, u odnosu na pozvane učesnike, više podsjeća na naučni skup ili istorijsku tribinu. Poslanik Aleksić je zaključio da najveći doprinos demokratiji i antifašizmu možemo dati ako dozvolimo institucijama i stručnjacima iz konkretnih oblasti da se bave svojim poslom.

Predsjednik Odbora Radule Novović je odgovorio da pozive medijima koji prate rad sjednica skupštinskih radnih tijela uredno prosljeđuje Služba za odnose sa javnošću Skupštine Crne Gore, te da predsjednik Odbora, kao ni Sekretarijat Odbora nijesu nadležni za upućivanje poziva novinarima. Nadalje, pojasnio je da poslanik Nikola Rakočević, koji je predsjednik Kluba

poslanika Demokratske partije socijalista, sjednici prisustvuje kao zainteresovani poslanik, shodno članu 55 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na isti način kao i poslanik Goran Radonjić. U vezi sa primjedbom da se Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, na predmetnoj sjednici, bavi historijom, podsjetio je da je sjednica posvećena temi: „Izučavanje i promocija antifašizma u obrazovnom sistemu Crne Gore“, što je u skladu sa nadležnostima Odbora, propisanim Poslovníkom Skupštine Crne Gore. Kada je riječ o pozvanim učesnicima, odgovorio je da Poslovník Skupštine Crne Gore, takođe, propisuje da sjednicu saziva predsjednik odbora, predlaže dnevni red i odlučuje koga će pozvati na sjednicu. Dodatno, pojasnio je da, u skladu sa članom 67 Poslovnika, u radu odbora, po pozivu, mogu učestvovati predstavnici Vlade, naučnih i stručnih institucija, drugih pravnih lica i nevladinih organizacija, kao i pojedini stručni i naučni radnici, bez prava odlučivanja.

Član Odbora Ervin Ibrahimović je istakao da je antifašizam osnov savremene demokratije i tolerancije i da se ovoj temi mora posvetiti više pažnje. Imajući u vidu da je antifašizam temelj Crne Gore, poslanik Ibrahimović se, takođe, osvrnuo na skrnavljenje spomenika organizatorima Trinaestojulskog ustanka u Piperima i istakao da je napad na spomenik, zapravo, napad na sve vrijednosti antifašizma. Kada je riječ o obrazovanju, mišljenja je da je udžbenički sadržaj kvalitetno popunjen historijom Drugog svjetskog rata i borbom protiv fašizma, te da udžbenici sadrže jasne poruke kada je riječ o ishodima fašizma, koji se definiše kao nasilnost, drugo lice zla i prokletstvo. Na kraju, postavio pitanje uvažanim historičarima, koji prisustvuju tematskoj sjednici, da li je napad na spomenik znak za uzbunu za naše društvo i temelje Crne Gore.

Poslanica Nela Savković Vukčević je istakla da antifašizam nije samo predmet historije, već predstavlja i filozofiju života, a kada je riječ o Crnoj Gori, od njenog nastanka do danas, vjeruje da je naša država imanentna i svojstvena u borbi za slobodu, jednakost i dostojanstvo. Imajući u vidu da je u bivšoj Jugoslaviji, među generalima, stradalima i pripadnicima NOR-a, broјčano bilo najviše Crnogoraca, ocijenila je da je prirodna potreba crnogorskog naroda da se, kroz vjekove, bori za svoju slobodu i slobodu svih. Nadalje, navela je da tema o antifašizmu nije samo predmet obrazovnog sistema u Crnoj Gori, već i porodice, ukazujući da je potrebno da roditelji sa djecom posjećuju historijske lokalitete, spomenike i da, kroz ličnu perspektivu i osjećaj, upoznaju dijete sa ovom tematikom. Na kraju, zaključila je da je obrazovanje samo jedan od vidova na koji se može njeđovati antifašizam, kao i da treba da budemo ponosni na antifašističko nasljeđe Crne Gore.

Poslanik Goran Radonjić je, na početku izlaganja, istakao da cilj obrazovanja treba da bude stvaranje slobodnog i kritički orijentisanog čovjeka, odnosno čovjeka koji će biti spreman da, u svakom trenutku, brani ideale slobode i pravde. Podsjetio je na period u obrazovanju, kada je ono bilo ideologizovano tj. kada se slika predsjednika nalazila na početku svakog udžbenika i naglasio da je sloboda temelj svakog mišljenja koje teži kritičnosti i humanizmu. U vezi sa navedenim, naglasio je da naši učenici moraju imati znanje o antifašizmu, nacizmu, totalitarizmu i Golom otoku, kao i o svakoj praksi političkog nasilja. Nadalje, u svom izlaganju osvrnuo se na elemente fašizma koji se, između ostalog, odnose na: medije u Crnoj Gori, za koje smatra da nijesu dovoljno otvoreni za drugačije mišljenje, zaklinjanje u antifašističke vrijednosti, ukidanje prava na slobodu

govora i okupljanja i rušenje vjerskih objekata, podsjećajući da su pristalice ove ideologije, zakonski, pravili koncentracione logore i proganjali Jevreje, a da je dužnost ljudi bila da pruže otpor, upravo, tim nepravednim zakonima.

U daljem izlaganju, poslanik Radonjić je ocijenio da, u današnjem društvu, nema prostora za istoričare i intelektualce koji misle drugačije i različito tumače stvarnost u odnosu na zvaničnu vladajuću ideologiju. Na kraju, zaključio je da se, sa predmetne sjednice, mora poslati poruka o neophodnosti osude svakog vida fašizma, a naše đake i studente treba učiti toleranciji, iz razloga što nije primarno da djeca znaju činjenice, ali vrijednosti antifašizma moraju znati.

Izvršni direktor Centra za demokratsku tranziciju Dragan Koprivica je ukazao na značaj predmetne teme i naveo da su u našem društvu formirani medijski, politički i organizacioni etno-nacionalistički punktovi koji, nažalost, imaju uspjeha u radu. Nadalje, istakao je da je ova problematika, prema njegovom mišljenju, zapostavljena i da je borba naše države, u afirmaciji antifašizma, prevaziđena i zastarjela. U vezi sa navedenim, izjavio je da Crna Gora nije pružila adekvatan odgovor u afirmaciji antifašističkih vrijednosti, odnosno u suprotstavljanju desnom etno-nacionalizmu, kao ni u sistemu obrazovanja i kulture, te da u ponašanju državnih organa nema sistemskog i ozbiljnog odgovora države. Na kraju, kao izvršni direktor CDT-a i član Nacionalnog operativnog tima za borbu protiv nasilnog ekstremizma, predložio je da se napravi koordinacija više institucija i skupštinskih odbora, u cilju analize pravnog okvira i zajedničkog djelovanja državnih organa u ovoj oblasti.

Pomoćnik direktora Zavoda za školstvo Radovan Popović je podsjetio da Zavod za školstvo, između ostalog, kreira programe za nastavni predmet Istorija i naglasio je da su otvoreni za komunikaciju sa ciljem unapređenja nastavnih programa. Istakao je da je, u dosadašnjem radu, svaka promjena nastavnih programa pratila iskustva u praksi i da je saradnja uvijek bila na visokom nivou.

Profesor istorije u Gimnaziji „Slobodan Škerović“ Igor Radulović je ukazao na činjenicu da nijedan udžbenik nije napisan do kraja i da uvijek postoji mogućnost za unapređenje. Takođe, naveo je da rad prosvjetnih radnika ne mora biti vezan samo za udžbenike, već da imaju mogućnost da rad u učionicama, ali i znanje učenika, unapređuju, a sve sa ciljem promovisanja vrijednosti o kojima se govorilo u okviru predmetne sjednice. Ukazao je na problematiku koja se odnosi na smanjenje broja časova za nastavni predmet Istorija, naročito u osnovnoj školi, i pohvalio inicijativu Ministarstva prosvjete vezano za najavljenju digitalizaciju udžbenika. Kada je riječ o unapređenju rada profesora, mišljenja je da na tome treba zajednički raditi, kao i da je izučavanju nastavnog predmeta Istorija potrebno tematski odnosno procesno pristupiti, kako bi učenici bolje razumjeli istorijske procese, antifašizam i ostale teme koje su se do sada izučavale hronološki.

Saradnik u nastavi na Filozofskom fakultetu dr Adnan Prekić je saglasan da antifašizam predstavlja univerzalnu vrijednost, koja nije vezana samo za prošlost i Drugi svjetski rat. Vezano za antifašizam u obrazovnom sistemu, kazao je da je, prema ranije sprovedenim istraživanjima u kojima je učestvovao, Crne Gora jedna od najuspješnijih država u regionu kada je riječ o

revizionizmu u udžbenicima, iako smatra da ni kod nas stanje nije idealno. U vezi sa navedenim, mišljenja je da imamo dobre nastavne planove i udžbenike, ali da problem predstavlja činjenica da učenici istorijska znanja formiraju na osnovu onoga što u udžbenicima ne postoji. Konkretan predlog za unapređenje bi bio da se napravi priručnik za nastavnike i profesore u osnovnim i srednjim školama iz oblasti antifašizma.

Predsjednik Nacionalnog savjeta za obrazovanje Crne Gore Đorđe Borozan je pozdravio ovakav vid rada i predložio da poslanici organizuju posjetu Nacionalnom savjetu za obrazovanje, kako bi se upoznali sa konkretnom problematikom, koju bi, dalje, prezentovali u Skupštini Crne Gore. U vezi sa prisutnošću istorije u udžbeničkim sadržajima, podsjetio je da je Crna Gora na posljednjem mjestu na Evropskoj tabeli zastupljenosti nacionalne istorije, pa smatra veoma upitnim gdje je mjesto istoriji u obrazovnom sistemu. Na kraju, zaključio je da je istorija bogata i prisutna u činjenicama, dok je u praksi veoma slabo zastupljena.

Profesor na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore dr Živko Andrijašević je istakao da su antifašizam i fašizam stvar uvjerenja, koja se ne formiraju samo u školama, iz razloga što uvjerenja ne počivaju samo na znanjima, već i na zabludama. Kada je riječ o propagiranju fašizma ili negiranju antifašizma na bilo koji način, mišljenja je da obrazovni sistem u Crnoj Gori odnosno škole nijesu jedine koja usmjeravaju stavove i uvjerenja. U vezi sa navedenim, zaključio je da formirani odnos pojedinca prema fašizmu ili antifašizmu predstavlja stvar političkog uvjerenja i uticaja političkih struktura i subjekata koji promovišu ta uvjerenja i da nasilje, kao neizostavni element fašizma, neizbježno vodi zločinu.

Predsjednik Odbora Radule Novović je zahvalio prisutnima na iskazanom interesovanju i učešću u raspravi, uz mišljenje da je pružen značajan doprinos u promovisanju predmetne teme, i zaključio 49. sjednicu za prosvjetu, nauku, kulturu i sport.

Sjednica je završena u 12:20 časova.

Broj: 00-63-11/20-

SEKRETARKA ODBORA

Svjetlana Aligrudić, s.r.

PREDSJEDNIK ODBORA

Radule Novović, s.r.